

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ שבת העשרים וחמש

ראה (תשכ"ו) הפטרה (ישעיה נ"ד י"א - השבוע אין עלון הדרכה
נ"ה ה')

נ"ה א' - ה'

(לחלקה הראשון של ההפטרה עיין גליונות ראה תשכ"ג - תשכ"ד).

א. שאלה כללית:

חוקר פאלץ ואחרים (שלא מבני עמנו) קובעים, שפסוקים ראשונים של פרקנו דומים לפסוקים

1. דברים ח' ג'
2. משלי ט' ה'-ו'
3. תהילים ט"ב ב'
4. תהילים ט"ג ב'

חסבר, האם נכונה קביעה זו. אם כן - הסבר במה דומים הפסוקים ההם לפסוקצנו!
אם לא - הסבר במה אינם דומים!

(עליך לדון בכל מקום מארבעת המקומות בפני עצמו).

ב. א' חוי כל צמא

האם מלת "חוי" בפסוקנו חוראתה כחוראת "חוי" שבישעיה פרק ה' פסוקים ח', י"א, י"ח, כ', כ"א; או כחוראתה בפרק י' פסוקים א', ה', או כחוראתה בזכריה ב' פסוק י'?

ג. חוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף
לכו שברו ואכולו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב

ד"ה לכו למים: תורה

ראב"ע ד"ה כל צמא: אלח דברי ח' לאומות העולם; בימים ההם מי שירצה ללמוד תורה ד"ה שברו חסעט על החכמה, כסעט (יחז' ג') "אכול את חסגילה" כי החכמה לנשמה כמאכל לגוף.

ט"ל ד"ה כל צמא: מדבר עם ישראל בגלות בזמן הקרוב לגאולה, והמשיל ההצלחה שאחר הגאולה, שלא תהיה מצדנו כי אם מצדו ית' ע"י אותות ומופתים למים שאין דרך לקנותם בכסף, כי נמצאים ברוב המקומות.

ד"ה ואשר אין לו כסף: גם מי שאין לו כסף ילך למים, כי בלא כסף ימצאם, כן אתם שמעו אלי ושובו בתשובה, יעזוב רשע דרכו ואגאל אתכם.
בעלי חטמנים חטכילו לחבר ואשר אין לו כסף למעלה ולא למטה, וגעזעניוס חברו למטה, ואיבנו גבון.

1. הבא חוכחות מדברי חנניאיים לשמוש מספורי זה בצמאון למים כפי שפרשוהו רש"י וראב"ע!

2. מחי חולשתו של פירוש ט"ל?

3. התוכל להוכיח שצדקו בעלי חטמנים בחברם "ואשר אין לו כסף" למעלה ולא למטה?

ד. א' לכו שברו ואכולו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב

אברבנאל ... ומלת "שברו" היא כפשוטה מלשון שבירת חגוף ויגיעתו וכמו שדרש חז"ל (על במדבר י"ט י"ד) "זאת התורה אדם כי ימות באהל" - אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, שהוא רמז שימריה גופו ויטברוהו, ולכן נקראת יתושיה" שמחשת כמו של אדם.

האמנם חזר לומר "ולכו שברו" להגיד שהיגע בתורה לא לבד יזכה לדעת פירוש המצוות המעשיות שתאר בשם אכילה, כמו שאמר "לכו שברו ואכולו" אבל גם יזכה לדעות האמתיות והאמונות העליונות ואותם תאר גביין וחלב, כי המצוות המעשיות כינה בשם אכילה, והאמוניות בשם משתה היותר שלם שאפשר.

1. התוכל להוכיח (מתוך הקשר הפסוקים), שאין פירושו פשט הכתובים?

2. מה הניעו לחוציא את חמלת "שב"ו" מפרושה הרגיל?
(שלא כפרושו בראשית ט"ו ב' "וישבור - חימכור למצרים; מ"ב א' כ' ש שבר - כי מוכרים שם חבר).

ה. ב' למה תשקלו כסף בלא לחם ויגיעכם בלוא לשבעה

רש"י ד"ה למה תשקלו כסף
למה תגרמו לכם לשקול כסף לאויביכם בלא לחם

ראב"ע ד"ה למה תשקלו כסף
שיוגיעו עצמם בחכמות חיצוניות שלא יועילו.

רד"ק ד"ה למה תשקלו
פרש החכם ר' אברהם (ע' לעיל) ויפה פירש, וזהו בלא לשבעה, וגם הם (= החכמות הנכריות) לא יקראו לחם כי לא יועילו לגוף ולנפש.

שד"ל ד"ה למה תשקלו כסף בלא לחם
למה תיגעו אחר מה שלא יועיל, ברדפכם אחרי התאוות, שאינן מביאות
אשר קיים, ורעות רבותי באות לרגליהן.

1. מה ההבדל ביניהם?
2. מה המתמיה בפרושו של רש"י?
3. איזה מן הפרושים מתאים ביותר להקשר?

ו. מדברי חז"ל: למה נמשלו דברי תורה למים?

תענית ז': אמר ר' חנינא בר אידי: נמשלו דברי תורה למים; דכתיב "הוי כל צמא לכו למים". לומר לך: מה מים מניחין מקום גבה והולכים למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה.

אמר ר' אושעיא: למה נמשלו דברי תורה בשלשה משקין הללו: במים ובין ובחלב, דכתיב "הוי כל צמא לכו למים" וכתוב "ולכו שברו צלא כסף וצלא מחיר יין וחלב"? לומר לך: מה שלושה משקין הללו אין יכולין להתקיים אלא בפחות שבכלים, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה.

(והינן דאמרה ליה בתו דקיסר לר' יהושע בן חנניה: "אי! חכמה שפראתה בכלי מכוער!" אמר לה: "אבין המלך - במה הוא נותן יין?" אמרה לו: "בכלי חרס". אמר לה: "כל העולם בכלי חרס - ואתם בכלי חרס?!") אמרה לו: אלא במה ביתן (=נשמוך את היין)? אמר לה: "אתם שחשובים אתם, תנו אותו בכלי כסף וזהב!" הלכה ואמרה לאביה; נתנו את היין בכלי כסף וזהב והחמיץ. אמר לה הקיסר לבתו: "מי אמר לך כך?" אמרה לו: "ר' יהושע בן חנניה". אמר לו: "למה אמרת לך כך?" אמר לו: "כשם שאמרה לי, כך אמרתי לה". - התרגום מארמית ע"פ ביאליק רבניצקי ס' האגדה).

ספרי עקב (יא): נמשלו דברי תורה למים: מה מים חיים לעולם, אף דברי תורה חיים לעולם, שנאמר (משלי ד') "כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא".

- ומה מים מעלים את הטמא מטומאתו, כך דברי תורה מעלים את האדם מדרך רעה לדרך טובה, שב' (תכלים) "תורה ה' תמימה משיבת נפש".

- ומה מים חנם לעולם אף דברי תורה חנם לעולם...

- ומה מים שאין להם דמים (= שאין ערוך להם בדמים), אף דברי תורה אין להם דמים, ...

מדרש שוחר טוב: מה המים יורדין ספין ספין ונעשין נחלים, כך דברי תורה שתי הלכות היום ושתי הלכות למחר עד שנעשה כמעין גובע.

- מה המים מגדלין את הצמחים, כן דברי תורה מגדלין כל מי שעמל בהם.

- מה מים אין הגדול מתבייש לומר לקטן: "השקני מים", אף דברי תורה אין הגדול מתבייש לומר לקטן: "למדני פרק אחד והלכה אחת?"

איזו מכל התשובות שנתנו לעיל מתאימה להקשר של פסוקנו?

תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ ירושלים קרית משה